

PROVINCIALE INVENTARISATIE VAN DE GRUTTO IN 1996

EEN AANZET TOT BELEIDSGERICHTE NATUURMONITORING

Boena van Noorden & Frank Ellenbroek, Provincie Limburg, Postbus 5700, 6202 MA Maastricht

Sedert de decentralisatie van rijkstaken op het gebied van natuur, bos en landschap per 1 januari 1996 hebben de provincies nog meer dan voorheen een belangrijke taak binnen dit beleidsveld te vervullen. Een groot aantal plannen en beleidsvoornemens op het vlak van natuurbehoud en -ontwikkeling is momenteel in de uitvoeringsfase gekomen. Op tal van plaatsen in Limburg is de provinciale ecologische structuur (PES) definitief begrensd, zijn natuurontwikkelingsprojecten in uitvoering en zijn effectgerichte maatregelen tegen verdroging en verzuring van kracht. Veel van deze zaken spelen zich binnen de provinciale ecologische structuur af.

Zo zijn er enkele tientallen hectares reservaatgebied begrensd om als weidevogelgebied te worden beheerd en binnen een veelvoud van deze oppervlakte kunnen beheersovereenkomsten ten behoeve van weidevogels worden afgesloten. Deze reservaatgebieden kunnen in de toekomst als brongebied voor weidevogels gaan fungeren om beheersgebieden te koloniseren.

Het provinciaal bestuur is echter van mening dat ook buiten de PES een ecologische basiskwaliteit gehandhaafd dient te worden (PROVINCIE LIMBURG, 1995). Op basis hiervan zijn onder andere projecten in het kader van agrarisch natuurbeheer geïnitieerd. Het IKL voert in dit kader momenteel het door de Provincie Limburg medegefinancierde project "vrijwillige weidevogelbescherming" uit.

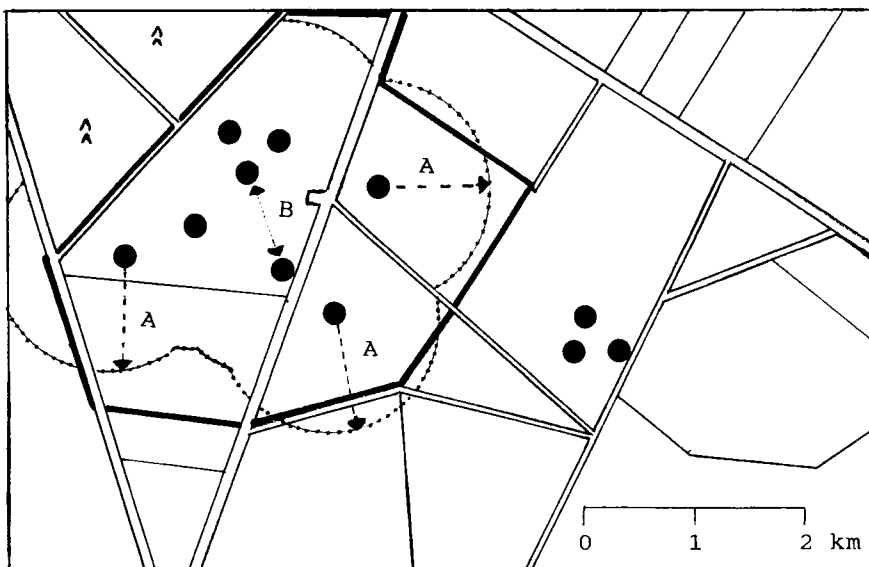
Hierbij werken vrijwilligers samen met boeren om weidevogels te beschermen. In NUBL-kader loopt een project natuurproductiebeloning waarin ook weidevogels zijn betrokken. Verder wordt ter voorbereiding van een aantal bestemmingsplannen buitengebied in Noord- en Midden-Limburg onderzocht of er alternatieven zijn (in de vorm van convenanten) voor een aanlegvergunningstelsel om leefgebieden van weidevogels te beschermen.

Het maken en uitvoeren van plannen is geen garantie dat het gewenste einddoel ook daadwerkelijk gehaald wordt. In het geval van natuurbehoud en -ontwikkeling is een ecologisch meetnet noodzakelijk om te beoordelen of het beleid het gewenste effect heeft gesorteerd. In dit kader is in 1996 door de Provincie Limburg in alle belangrijke weidevogelgebieden de stand van de Grutto onderzocht. Het voorkomen van deze weidevogel is een geschikte graadmeter voor de kwaliteit van de weidevogelgebieden (BEINTEMA *et al.*, 1995). Een groot gedeelte van de Limburgse weidevogelgebieden ligt buiten de PES. De resultaten van het hier gepresenteerde onderzoek zijn daarmee een graadmeter voor de ecologische basiskwaliteit van weidevogelgebieden.

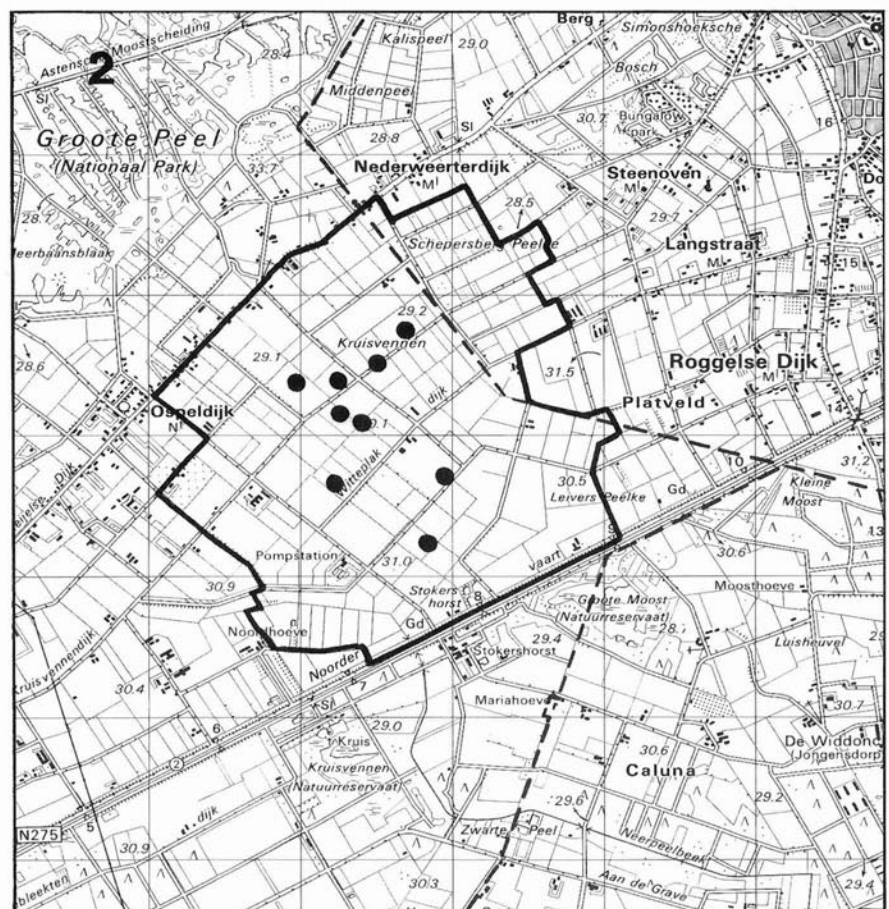
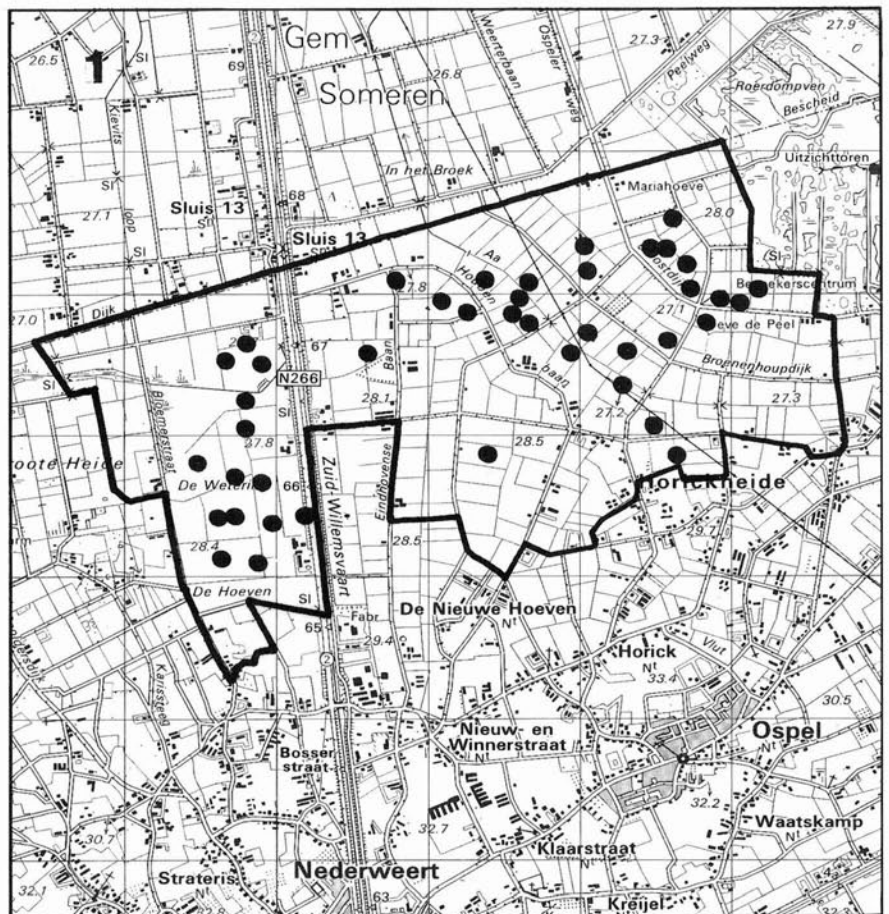
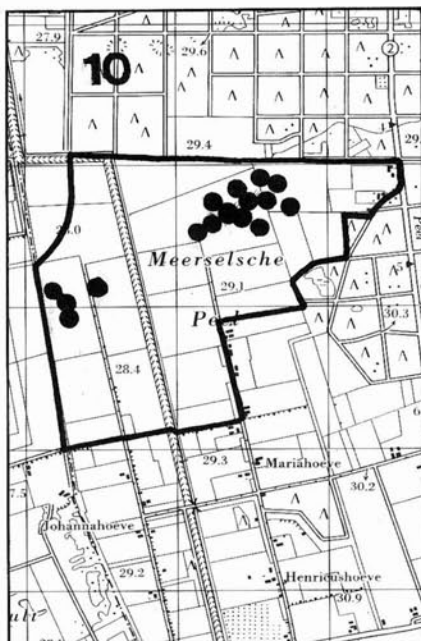
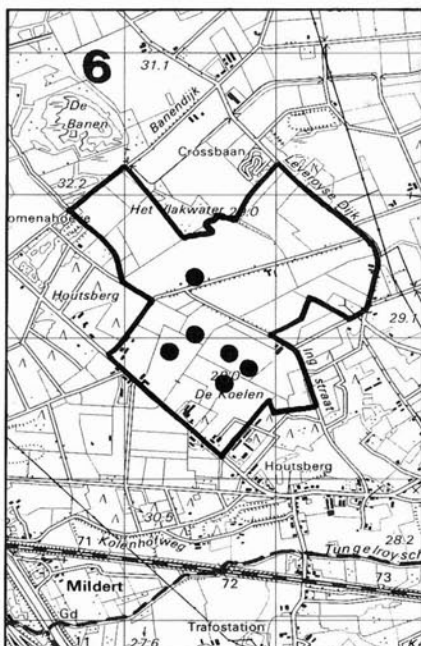
MATERIAAL EN METHODE

KARTERING

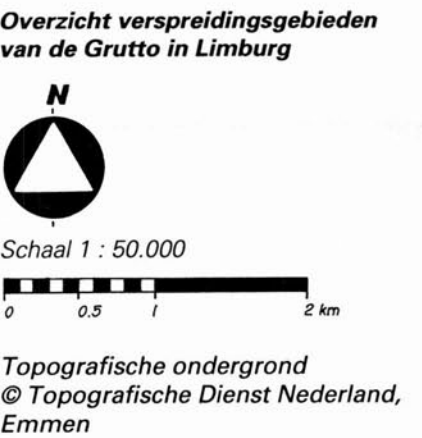
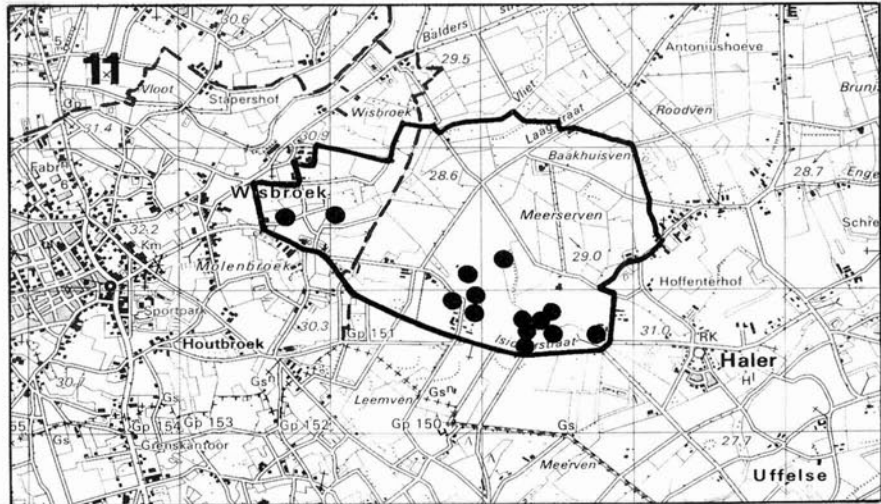
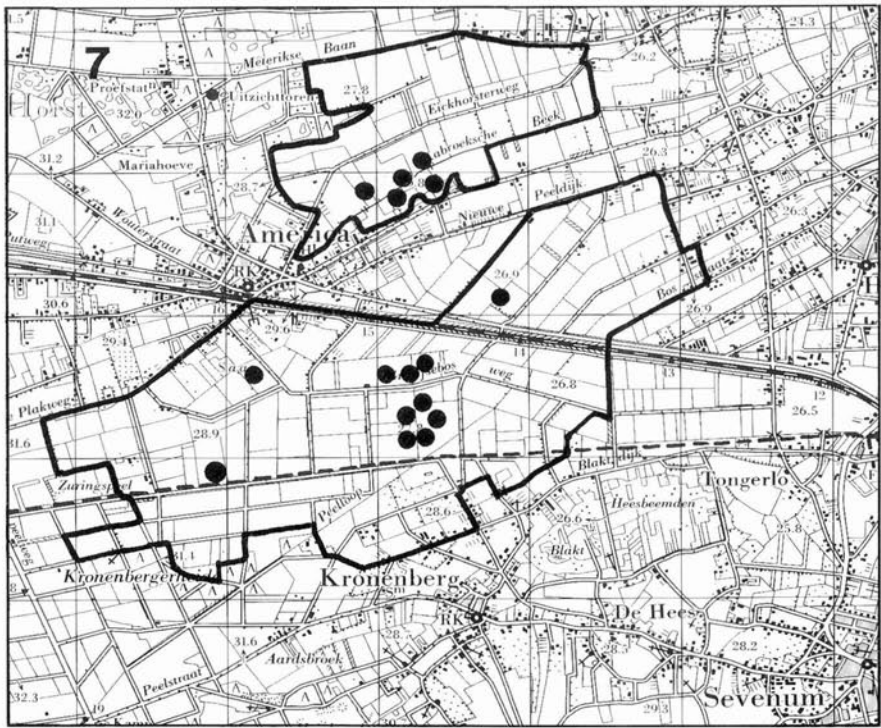
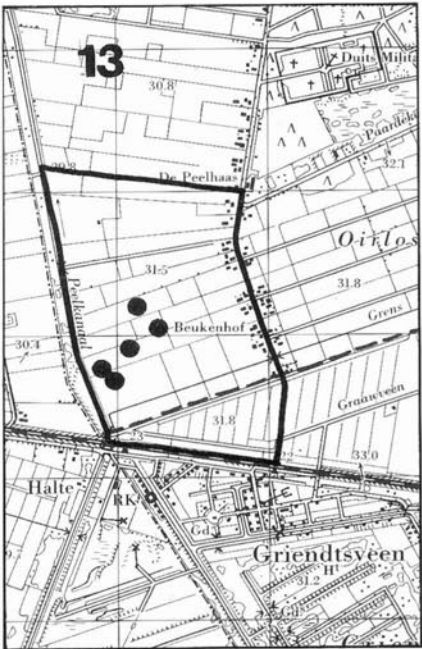
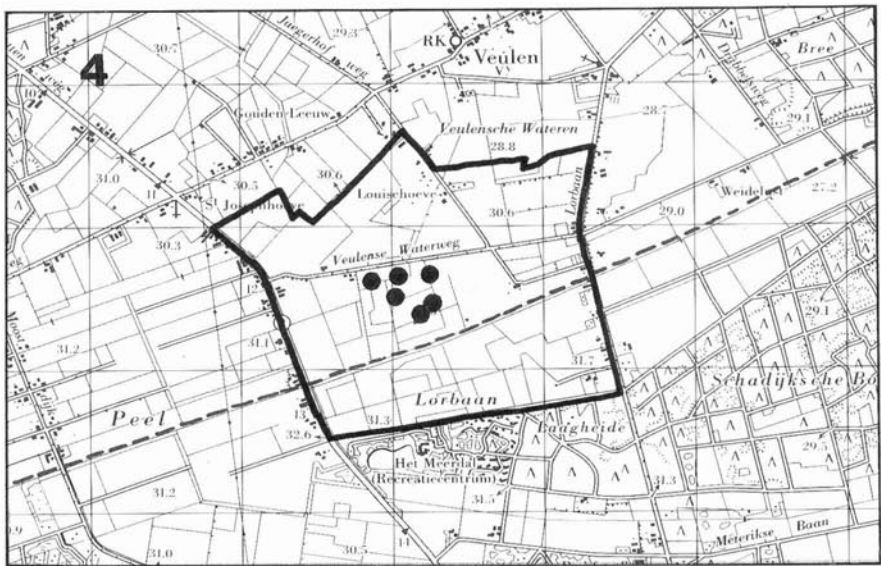
Op 23 april en 10 mei 1996 werden de belangrijkste gruttogebieden in Limburg (VAN NOORDEN & SCHOLS, 1994) bezocht door avifaunakarteerders in dienst van de Provincie Limburg. Hiervoor werden 18 verschillende telgebieden onderscheiden. Deze telgebieden met een gezamenlijke omvang van 8.250 ha werden onder de karteerders

FIGUUR 1. Weergave van de wijze waarop de begrenzing van belangrijke weidevogelgebieden in Limburg tot stand komt (voor criteria zie tekst). De stippen zijn de centra van de gruttoterritoria. De zwaar aangezette lijnen vormen de begrenzing van het weidevogelgebied. A = straal leefgebied (1000 m). B = onderlinge afstand tussen territoria (maximaal 1000 m).

FIGUUR 2.
 Overzicht van de belangrijkste
 weidevogelgebieden in Limburg in
 1996. Met stippen zijn de afzonderlijke
 gruttoterritoria weergegeven.
 1 = Brounenhoup/Wetering,
 2 = Kruisvennen/Schepersbergpeel,
 4 = Veulense Wateren,
 6 = De Koelen,
 7 = Reindonk/Zuringspeel,
 10 = Vliegbasis de Peel,
 11 = Meerserven,
 13 = Oirloosche Peel,
 14 = Vliegert.

TABEL 1. *Overzicht van de resultaten van de provinciale gruttokartering in 1996 en een vergelijking met de resultaten uit 1990/1993 (VAN NOORDEN & SCHOLS, 1994).*

nr.	lokatie	gemeente	aantal 1996	aantal 90/93	trend
1	Brounenhoup/Wetering *)	Nederweert	42	76	-45%
2	Kruisvennen/ Schepersbergpeel *)	Nederweert/Meyel	10	47	-79%
3	Laarderheide	Nederweert	4	30	-87%
4	Veulense Wateren *)	Horst/Venray	7	27	-74%
5	Brommer/Heierhoeve	Grubbenvorst	0	2	weg
6	Hollander/De Koelen *)	Heythuysen/Nederweert	10	18	-44%
7	Reindonk/Zuringspeel *)	Horst	16	16	0%
8	Heide	Venray	1	16	-94%
9	Dijkerpeel	Weert	2	13	-85%
10	Vliegbasis de Peel *)	Venray	17	12	+42%
11	Meerserven *)	Hunsel/Stramproy	14	12	+16%
12	Spikke/Hollandia	Weert	8	12	-33%
13	Oirlosche Peel *)	Venray	7	10	-30%
14	Breedschen Peel/Vliegert *)	Sevenum/Helden	6	8	-25%
15	Evertsoord	Sevenum	0	8	weg
16	Op de Belt	Bergen	1	6	-83%
17	Kwakvors	Helden	1	6	-83%
Totaal			146	339	-57%

*) Gebied voldoet aan de provinciale criteria voor weidevogelgebied.

verdeeld. Tijdens de twee bezoeken aan ieder telgebied werden alle territoriumindicerende waarnemingen op veldkaarten genoteerd. Aan twee telgebieden (Brommer/Heierhoeve en Evertsoord) werd geen tweede bezoek gebracht vanwege het ontbreken van geschikt biotoop en het ontbreken van Grutto's tijdens het eerste bezoek. Aan het gebied Op de Belt (gemeente Bergen) werd vanwege organisatorische overwegingen ook geen tweede bezoek gebracht. De bezoeken begonnen bij zonsopgang en eindigden in de loop van de middag. Voor de volledig onderzochte gebieden bedroeg de inventarisatie-intensiteit een halve minuut per ha. Van een aantal gebieden waar Grutto's werden aangetroffen werden notities gemaakt van het landbouwkundige grondgebruik (gewas, structuur, microrelief en gebruiksintensiteit). De veldgegevens werden geïnterpreteerd op basis van de provinciale broedvogelcriteria (SCHOLS & SCHEPERS, 1991).

CRITERIA WEIDEVOGELGEBIED

In de praktijk blijkt er behoefte te bestaan aan eenduidige criteria voor het begrenzen van weidevogelgebieden op basis van broedvogelinventarisaties.

Voor de begrenzing van belangrijke Limburgse weidevogelgebieden zijn de volgende criteria gehanteerd (zie ook figuur 1):

- De Grutto wordt als gidssoort voor een

belangrijk weidevogelgebied gebruikt omdat deze soort van de momenteel in Limburg nog voorkomende weidevogels de hoogste eisen aan zijn leefomgeving stelt.

- Een weidevogelgebied bevat minimaal vijf territoria van de Grutto (cf VAN NOORDEN & SCHOLS, 1994)
- De onderlinge afstand tussen aangrenzende territoria bedraagt niet meer dan 1000 meter. Deze afstand is afgeleid van de landelijk gehanteerde fusieafstand (VAN DIJK, 1996).
- Het leefgebied van de weidevogels strekt zich in een straal van 1000 meter rond een territorium uit, tenzij zich binnen deze straal ongeschikt habitat (bijv. bos) bevindt.
- De begrenzing volgt in het veld duidelijk herkenbare elementen (wegen, sloten, bosranden e.d.).

RESULTATEN

PER WEIDEVOGELGEBIED

In 14 van de 17 gebieden ging het aantal territoria ten opzichte van de provinciale broedvogelkartering 1990/1993 achteruit (tabel 1). In twee gebieden (Brommer/Heierhoeve en Evertsoord) werden zelfs helemaal geen Grutto's meer aangetroffen. Gelukkig ging de gruttostand op de voormalige Vliegbasis de Peel en in het Meerserven vooruit. De stand

in het gebied Reindonk/Zuringspeel bleef stabiel. Over het gehele onderzoeksgebied nam het aantal territoria af van 339 tot 146, een afname van 57%. Het aantal belangrijke weidevogelgebieden nam af van 17 naar 9. In figuur 2 zijn de actuele begrenzingen van de belangrijke weidevogelgebieden weergegeven.

Ten opzichte van de eerste provinciale broedvogelkartering in de jaren 1990/1993 zijn er belangrijke verschuivingen opgetreden in de top vijf gebieden (tabel 1). Alleen het gebied Brounenhoup/Wetering heeft zijn koppositie weten te handhaven. Vliegbasis de Peel klom van de tiende naar de tweede plaats. Reindonk/Zuringspeel en Meerserven gingen eveneens tot de top vijf gebieden behoren. Het gebied Kruisvennen/Schepersbergpeel zakte drie plaatsen in de rangorde en kwam daardoor op een vijfde plaats terecht.

PER GEMEENTE

Indien de resultaten per gemeente worden bekeken (tabel II) blijkt er in de top drie van belangrijkste weidevogelgemeenten geen verschuiving te hebben plaatsgevonden. Nederweert blijft de belangrijkste gemeente gevolgd door Venray en Horst. Vanaf de vierde plaats hebben zich echter belangrijke wijzigingen voorgedaan. Het blijkt dat de achteruitgang tussen de gemeentes sterk verschilt. In Grubbenvorst, Sevenum, Meijel, Bergen, Weert en Nederweert bedroeg de afname meer dan 50%. Alleen in Hunsel bleef de stand op hetzelfde niveau als tijdens de provinciale broedvogelkartering van 1990/1993. De toename in Stramproy heeft te maken met de begrenzing van het weidevogelgebied Meerserven. Dit gebied ligt in twee gemeenten. In het gedeelte binnen de gemeente Stramproy werd in 1990/1993 geen territorium vastgesteld en in 1996 was dit wel het geval.

BINNEN EN BUITEN RBON-GEBIEDEN

In gebieden die in het kader van het Natuurbeleidsplan zijn begrensd als reservats- of als beheersgebied (RBON-gebieden) kunnen door boeren beheersovereenkomsten worden afgesloten om de natuurwaarden in deze gebieden veilig te stellen. Daarnaast kan de overheid de reservatsgebieden aankopen

TABEL II. Overzicht van het aantal vastgestelde territoria van de Grutto per gemeente binnen de 17 belangrijkste Limburgse weidevogelgebieden in 1990/1993 en in 1996.

Gemeente	aantal 1996	aantal 1990/93	trend
Nederweert	61	144	-58%
Venray	30	53	-43%
Horst	17	28	-39%
Hunsel	12	12	0%
Weert	10	25	-60%
Helden	7	12	-42%
Heythuysen	4	10	-60%
Stramproy	2	0	nieuw
Meijel	1	17	-94%
Bergen	1	6	-83%
Sevenum	0	10	weg
Grubbenvorst	0	22	weg

en geheel als natuurgebied laten beheren. Op verschillende plaatsen in Noord- en Midden-Limburg bestaat de mogelijkheid om beheersovereenkomsten voor het behoud van weidevogels af te sluiten. Van deze mogelijkheid wordt echter nog geen gebruik gemaakt. Grenzend aan de Groote Peel ligt momenteel het enige reservaatgebied waar weidevogels de hoofdbeheersdoelstelling vormen. Van de 140 ha die hier is begrensd is momenteel 63 ha verworven (med. N. Bosmans, LBL). In 1991, ten tijde van de eerste provinciale kartering, waren hier nog geen reservaatgronden verworven. In tabel III worden de resultaten binnen en buiten de reservaatgebieden vergeleken. Een vergelijking binnen en buiten de beheersgebieden heeft geen zin omdat er geen weidevogelpakketten zijn afgesloten. Uit tabel III blijkt dat het aantal territoria binnen reservaatgebied is toegenomen van 17 naar 25. Buiten de reservaatgebieden werd een afname van 322 naar 121 territoria vastgesteld. Dit betekent een toename van 32% in reservaatgebied tegenover een afname van 62% in het overige gebied. Momenteel bevindt 83% van alle Limburgse broedparen van de Grutto zich buiten reservaatgebied.

DISCUSSIE

Het moge duidelijk zijn dat de situatie allerm minst rooskleurig is voor de Grutto in de provincie Limburg. De sombere voorspellingen gedaan in 1994 (VAN NOORDEN & SCHOLS, 1994) lijken uit te komen. Mogelijk is de werkelijke situatie iets gunstiger omdat de inventarisatie-intensiteit in 1996 lager was dan tijdens de provinciale broedvogelkartering

TABEL III. Overzicht van het aantal vastgestelde territoria van de Grutto binnen en buiten reservaatgebied in 1990/93 en 1996 in de provincie Limburg. De resultaten van Vliegbasis de Peel zijn bij het reservaatgebied gerekend omdat dit gebied geen landbouwkundige bestemming heeft en optimaal als weidevogelgebied wordt beheerd.

	aantal 1996	aantal 1990/93	Trend
Reservaatgebied	25 (17%)	17 (5%)	+32%
Buiten reservaatgebied	121 (83%)	322 (95%)	-62%
Totaal	146 (100%)	339 (100%)	-57%

in 1990/1993. Toch zal, gezien de hoge trefkans van de Grutto, hierdoor ten hoogste 10% van het aantal Grutto's zijn gemist. Uitgaande van het feit dat in de periode 1990/1993 13% van de Grutto's buiten de belangrijkste weidevogelgebieden werd aangetroffen bedraagt de Limburgse gruttopopulatie anno 1996 ca. 160 paar. Samenvattend kan worden gesteld dat de ecologische basiskwaliteit van de Limburgse weidevogelgebieden de laatste vijf jaar verder is afgenomen. Een lichtpuntje vormen de gebieden waar het aantal Grutto's stabiel is gebleven of zelfs vooruit is gegaan. De meest opvallende stijging heeft zich voorgedaan op Vliegbasis de Peel. Een gebied dat geen landbouwkundige bestemming heeft en waar door het Ministerie van Defensie een optimaal weidevogelbeheer wordt uitgevoerd. Tesaamen met het Brabantse gedeelte van dit terrein leeft hier een populatie van 33 paar Grutto's. Dit gebied kan in de toekomst een belangrijk brongebied zijn voor de in het kader van de PES te ontwikkelen weidevogelgebieden. De effectiviteit van de aankoop van reservaatgebied voor het behoud en de ontwikkeling van de weidevogelstand blijkt ook in Limburg groot te zijn.

Opmerkelijk is de handhaving van de Grutttopopulatie in Reindonk/Zuringspeel en de toename bij het Meerserven. Hier liggen geen reservaatgebieden voor weidevogels en hier heeft geen vrijwillige weidevogelbescherming plaatsgevonden in het kader van het door het IKL gecoördineerde project (med. J. Kluskens). Een van de karteerders stelde overigens bij de Zuringspeel met stokjes gemarkeerde nesten vast, waaruit blijkt dat ook buiten dit project om vrijwillige weidevogelbescherming plaats vindt. Een andere verklaring voor het gunstige resultaat zou het feit kunnen zijn dat er Grutto's afkomstig uit aangrenzende, ongeschikt geworden, gebieden naar Reindonk/Zuringspeel en Meerserven zijn gegaan.

In het kader van het landelijke project vrijwillige weidevogelbescherming zijn ook in Limburg de nodige legfels beschermd. Zo wer-

den in Limburg in 1996 25 nesten van de Grutto opgespoord. Dit betekent dat ca. 19% van de Limburgse gruttoplegels in agrarisch gebied (exclusief relatienotagegebied Groote Peel en Vliegbasis de Peel) door vrijwillige vogelbeschermers werd gevonden. Voordat IKL startte met het vrijwillige weidevogelproject waren er reeds enkele agrariërs in Limburg die op eigen initiatief de weidevogels op hun bedrijf beschermden. Een lichtend voorbeeld dat zeker navolging verdient is de werkwijze van dhr. Van Roy uit Nederweert die al sedert 1972 de weidevogels op zijn bedrijf actief en effectief beschermt (KLUSKENS, 1995).

Bij 16 van de 25 beschermde legfels is het uitkomstpercentage bekend. Hiervan krompen in 75% van de gevallen kuikens uit de eieren (IKL, 1996), hetgeen hoog is te noemen. Op de oorzaken van de achteruitgang is reeds door VAN NOORDEN & SCHOLS (1994) uitgebreid ingegaan. Er zijn geen aanwijzingen dat hierin veranderingen zijn opgetreden. Uit de veldnotities blijkt dat in Brommer/Heierhoeve al het grasland verdwenen is. Bovendien was het er erg droog geworden. Zo droog zelfs dat een van de auteurs op een gegeven moment in een heuse zandstorm terecht kwam waarbij het zicht tot minder dan 100 meter werd beperkt. Rond Evertsoord bleek eveneens veel geschikt habitat verdwenen te zijn. Op twee verschillende plekken werden midden in het broedseizoen (10 mei) graslandpercelen met Grutto's gescheurd. Tijdens het tweede bezoek bleek het meeste gras al gemaaid te zijn. Kenmerkend was dat de iets extensiever bewerkte percelen over het algemeen de beste gruttoweijsjes bleken te zijn. Deze percelen werden later gemaaid, waren wat ruiger (meer kruiden) en vertoonden meer microreliëf. Verder bleken er zich in het gebied Kruisvennen territoria in graslandpercelen te bevinden.

Gezien het enorme tempo van de achteruitgang en de onvermijdelijke traagheid van planologische besluitvorming en aankoop van reservaatgebied is het van zeer groot belang voor de Limburgse weidevogels dat de hui-

dige weidevogelrefugia in stand gehouden worden. Een bredere toepassing van de "ruime jas benadering" bij het begrenzen van beheersgebied biedt waarschijnlijk meer kansen voor de Grutto dan de traditionele wijze van begrenzen (BEINTEMA, 1996). Na de definitieve begrenzing van de RBON-gebieden en een toenemende bereidheid van het agrarisch bedrijfsleven om beheersovereenkomsten af te sluiten of samen met vrijwilligers gruttolegsels te beschermen komt de Grutto wellicht door het dal heen.

DANKWOORD

Jan-Erik Kikkert, Raymond Pahlplatz, Ran Schols, Carlo van Seggelen en Ludy Verheggen zagen ondanks hun drukke werkzaamheden toch ruimte om het veld in te gaan om Grutto's te karteren. Jan Kluskens van het IKL was zo vriendelijk om informatie over het weidevogelproject te verschaffen. Jo van der Coelen, Harry Hoijmakers en Ran Schols voorzagen een eerdere versie van dit artikel van commentaar. Tot slot willen we sergeant-majoor Niels en kapitein Oomes van de Groep Geleide Wapens De Peel bedanken voor de toestemming om de vliegbasis te betreden en ons te vergezellen tijdens de kartering van de basis.

SUMMARY

PROVINCIAL CENSUS OF THE BLACK-TAILED GODWIT IN 1996

Much of the nature conservation effort in the province of Limburg is aimed at the so-called provincial ecological network. Although the most important areas of natu-

ral value are situated within this network, there is also nature worth protecting in the extralimital agricultural production zone. The provincial authorities strive to maintain a basic level of natural value in these areas. As most of the meadow bird communities occur in agricultural production areas, they are a suitable target for this policy. Furthermore, the occurrence of the Black-tailed Godwit is a useful indicator for the quality of a meadow bird area in Limburg, for this is the species which is most sensitive to the current changes in agricultural land use.

This article presents the results of a provincial Black-tailed Godwit census in 1996. Distributed over 17 areas, mostly situated in the central part of the province, a total of 146 territories were counted. Of these 17 areas, 9 qualify as important meadow bird areas, as they support a cluster of 5 or more territories of the Black-tailed Godwit. In 1990-94, 339 territories were counted in the same areas, indicating a decrease of 57 % over a period of only a few years. Some areas lost all of their godwits. Only three areas maintained the status quo or even showed an increase. In recent years, a few meadow bird reserves have been created, and the number of territories in these reserves has shown an increase of 32 %: from 17 to 25.

It is concluded that the dramatic and rapid decrease of the Black-tailed Godwit in Limburg underlines the necessity for a speedy execution of policy measures. An impor-

tant instrument is influencing the land use by farmers in selected areas, by offering financial support in return for a package of management changes favouring meadow birds. The most effective instrument, however, is the establishment of meadow bird reserves. In these areas, optimal management should result in high breeding success and net emigration to surrounding areas. As these policy measures take time, additional immediate steps are required, such as nest protection by a network of volunteers in co-operation with the farmers involved. It is hoped that this could save the already depleted Black-tailed Godwit population in the province of Limburg from extinction.

LITERATUUR

- BEINTEMA, A., O. MOEDT & D. ELLINGER, 1995. Ecologische Atlas van de Nederlandse Weidevogels. Schuyt & Co, Haarlem.
- BEINTEMA, A.J., 1996. De ruime jas. Flexibele invulling van het Relatienotabeheer: kansen of risico's? IBN-rapport 200, IBN-DLO, Wageningen.
- Dijk, A.J. VAN, 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.
- IKL, 1996. Jaarverslag vrijwillige weidevogelbescherming Limburg 1996. Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg, Roermond.
- KLUSKENS, J., 1995. Weidevogels in Nederweert. Natuurhistorisch Maandblad 84: 212.
- NOORDEN, B. VAN & R. SCHOLS, 1994. De Grutto in Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 83: 218-228.
- PROVINCIE LIMBURG, 1995. Beleidsnota natuur en landschap 1995-1999. Maastricht.
- SCHOLS, R. & F. SCHEPERS, 1991. De broedvogels van het Noordelijk Peelgebied. Avifaunakartering Limburg, deelgebied I, 1990. Provincie Limburg, hoofdgroep R.O.V., Maastricht.

KORTE MEDEDELING

VERBETERING BROED-SUCCES WEIDEVOGELS DOOR SAMENWERKING VRIJWILLIGERS EN BOEREN

Het vorig jaar opgestarte weidevogelproject van de stichting IKL heeft een vliegende start gemaakt. In het voorjaar van 1996 wisten 66 natuurbeschermers 136 boeren te betrekken bij de bescherming van weidevogels. Naast voorlichting door vrijwilligers aan boeren over maatregelen die zij kunnen nemen om het broedsucces van weidevogels te vergroten, bestaat het project uit de bescherming van nesten. De stichting IKL coördineert dit project en draagt zorg voor de deskundigheidsbevordering van de vrijwilligers.

Het weidevogelproject is in Limburg (in navolging van andere provincies) met steun van de Provincie, LNV en de EU opgezet om de dramatische achteruitgang van weidevogels een halt toe te roepen.

De natuurbeschermers uit 17 plaatselijke werkgroepen markeerden bij 136 boeren weidevogelnesten. Hiervoor werd 1.751 hectare land afgezocht. Boeren kunnen de gemarkeerde nesten gemakkelijk ontzien tijdens hun werkzaamheden. Ook worden legsels beschermd tegen grazend vee door er nestbeschermers overheen te plaatsen.

In totaal werden 484 nesten van Kievit, Grutto, Scholekster en Wulp beschermd. Van deze legsels kwam driekwart uit. Voor onbeschermde nesten is het broedresultaat nog

geen 50% Van 182 nesten op grasland is bekend wat er mee gebeurde. Liefst 82,5% kwam uit. 8,8% werd gepredeerd en 8,7% ging door agrarische activiteiten verloren. Nesten onder een nestbeschermer kwamen allemaal uit. Het broedresultaat op akkers was lager, namelijk 68,4%, terwijl 18,6% verloren ging door agrarische activiteiten en 13% door predatie.

Hoewel in de belangrijkste broedgebieden van weidevogels vrijwilligers actief zijn, zijn er nog veel vrijwilligers nodig om samen met boeren beschermingswerk te verrichten. Vooral in de Kop van Noord-Limburg, het Noordelijk en Zuidelijk Peelgebied en in Midden-Limburg zijn nog vrijwilligers nodig.

Meer informatie: stichting IKL, 0475-331200.